

Odborný komentář doc. Jaroslava Vančáta, teoretika a dlouholetého předsedy České sekce INSEA

Nešťastné je, že ti, kteří prohlašují, že „výtvarka jim nic nedala“ a tudíž „výtvarku nepotřebují“, většinou bezděčně předpokládají, že svět se našim očím zjevuje ve své plné hodnotě sám od sebe. To je hluboký omyl, ze světa vizuálně vyjímáme jen to, co stíhá naše paměť sestavit do smysluplného celku naší obrazné představivosti.

Zrak totiž nepůsobí obdobně mechanicky jako fotoaparát; je v neustálém pohybu a mimovědomě „osahává“ svět kolem sebe na stejném principu jako hmat, jen mnohonásobně rychleji a diferencovaněji do té doby, než mu paměť napoví, čemu se spatřený podnět podobá a jak tedy vůči němu jednat.

Taková žába nemá dostatek paměti, aby ze sumy vizuálních podnětů složila ve své představě kompaktní objekty. Sítnice jejího oka je tak pro ni jen plochou, která – je-li postupně zakrývána – jí signalizuje možné blížící se nebezpečí, při němž skočí do vody. Zaznamenání změn světla v úzké linii jí naopak ukazuje dráhu pohybu loveného hmyzu. Víc nedokáže a pro svůj život ani nepotřebuje.

Na rozdíl od žáby člověk má možnost svoji vizuální představivost cvičit a rozšiřovat. Tím je schopen odhalit hlubší **souvislosti světa kolem nás a naopak, bez kultivace je naše „normální vidění“ primitivnější, aniž si to uvědomujeme**. Estetický účinek není hlavním profitem výuky výtvarné výchovy, je jen průvodcem a indikátorem mnohem zásadnějších účinků vlastní aktivní činnosti. Při ní se prohlubuje chápání struktury objektů a jejich vzájemných vztahů, vše dokonce i při jakékoli úrovni „umělecké“ kvality tvorby. Nestačí k tomu jen vypointované instinktivní nazírání, jaké provádíme při vnímání médií, aktivní výtvarná tvorba vyvolává a stabilizuje širší spektrum asociací.

Celý proces vizuální tvorby lze také chápat jako experimentální testování znaků, které pro společnost mohou mít kooperační a koordinační účinky. Je dokonce oprávněné domnívat se, že právě tvorba obrazových objektů od paleolitu měla zásadní podíl na intelektuální akceleraci homo sapiens.

Obdobně jako při zavádění literární gramotnosti je v tomto kontextu nejdůležitější rušení žákovy/studentova magického respektu k vizuální tvorbě, zejména k vlastní. Zde hraje pozitivní roli nedávno získaná dostupnost tvorby digitalizovaných fotografických obrazů, které překlenuje dříve nebetyčný rozdíl mezi výtvary profesionálů a výtvary žáků a studentů. Aktivní uplatnění vizuální tvorby pak **nezastupitelně rozšiřuje možnost žákova/studentova vnímání a schopnosti jeho myšlení tvořivě strukturovat svět**. Tak při vší úctě k dramatické a pohybové výchově je tento účinek aktivní struktury zrakového vnímání zvláště v dnešní „vizuálně obrazné době“ pro individuální i sociální adaptaci žáka/studenta nezbytný.

P. S. Druhá věc je samozřejmě, jak se taková výtvarná výchova reálně učí, kolik z těchto principů je ve škole opominuto s doprovodným přesvědčením mnoha učitelů, že „je napřed třeba zvládnout techniky“, či že hlavním cílem výuky je „prožitek“ (který často ani nedokáže navodit) či ještě také reprezentační výzdoba „nejhezčích“ prací na školní chodbu. Také někdy to, že „výtvarku“ neučí aprobovaní učitelé (výzkum po revoluci ukázal, že 40 % z nich je neaprobovaných), ale doplňuje se jí úvazek např. tělocvikáře. Tyto problémy je však třeba řešit důkladnější metodikou a vzděláváním učitelů, ne navrhovanou redukcí výtvarné výchovy.